

Писатель наделяет Аксиныю Астахову поразительной душевной чуткостью, умением любить всем сердцем, жертвовать собой ради любимого человека, и поэтому никакие подробности жизни героини не могут снизить ее образ, лишить его обаяния и эстетической полноты. Они лишь подчеркивают красоту Аксины, глубину и силу ее женской любви к Григорию, ведь не случайно именно ей автор позволил видеть и понимать душевные метания Мелехова, именно ее одарил даром сопереживания, такта, соучастия. Аксиныя Астахова и в конце романа такая же цельная, гордая, не упавшая духом, а лишь ставшая еще мудрее, личность, право на любовь Григория которой, признают даже его дети, называющие ее мамой.

Выводы. Таким образом, Аксиныя Астахова прежде всего личность, то есть героиня *персоноцентрически ориентированная*, потому как сумела преодолеть огромное количество препятствий, трудностей на пути к счастью, не растеряв при этом главных человеческих качеств – доброты, искренности, чувства собственного достоинства.

ЛИТЕРАТУРА

1. Мельникова, Н. Языческое и православное в культуре семейных чувств шолоховских героинь на материале «Тихого Дона» / Н. Мельникова // Литература. – 2004. – № 39. – С. 10-20.
2. Чалмаев, В.А. Спасение семейного гнезда – идея жизни Натальи Мелеховой / В.А. Чалмаев // Литература в школе. – 2004. – № 9. – С. 17-21.
3. Польш, Д.В. Универсальные образы и мотивы в русской реалистической прозе XX века (художественный опыт М.А. Шолохова) / Д.В. Польш. – М.: ИХО РАО, 2008. – 278 с.
4. Шолохов, М.А. Собрание сочинений: в 8 т. / М.А. Шолохов. – М.: «Правда», 1975. – 8 т.

ІДЭЙНА-МАСТАЦКІЯ АСАБЛІВАСЦІ ПРОЗЫ У. ГНІЛАМЁДАВА

В.І. Русілка

Віцебск, ВДУ

У.В. Гніламёдаў – вядучы беларускі літаратуразнаўца, акадэмік, доктар філалагічных навук, аўтар паўтара дзесятка манаграфій і звыш трох з паловай соцень артыкулаў. Яго зварот у пачатку XXI ст. да мастацкай творчасці быў, на наш погляд, заканамернасцю: большасць знакамітых даследчыкаў літаратуры ўдала сумяшчаюць навуковую дзейнасць з літаратурнай практыкай і выступаюць як таленавітыя пісьменнікі. Гэтую думку пацвярджаюць шматлікія прыклады: І. Навуменка, В. Каваленка, А. Лойка, М. Арочка, М. Мішчанчук, А. Бельскі і многія другія. Найвышэйшая літаратуразнаўчая дасведчанасць узбагачае мастацкую палітру такіх аўтараў і ўздзейнічае на фарміраванне стылю. Мэтай дадзенай працы з’яўляецца вызначэнне ідэйна-стылёвай спецыфікі творчасці У. Гніламёдава – аднаго з самых яркіх сучасных празаікаў.

Для У. Гніламёдава, які вызначае сваю творчасць як “постмадэрнізм”, зварот да поўнамаштабнай прозы быў усвядомленай неабходнасцю. Аўтар імкнуўся да творчага наследавання і працягу традыцый беларускага класічнага эпасу. Ён ставіў перад сабой маштабную задачу, якая патрабавала адпаведнай формы: стварыць у раманах гісторыю беларускага народа праз гісторыю сваёй сям’і. Вырашэнне гэтай складанай задачы атрымалася высокамастацкім, таленавітым і цікавым для чытача, і невыпад-

кова два першыя раманы з гістарычнай тэтралогіі У. Гніламёдава “Уліс з Прускі” (2006), “Расія” (2007), “Вяртанне” (2007), “Валашкі на мяжы” (2010) вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь.

Назва першага рамана “Уліс з Прускі” ўдала спалучае антычную традыцыю і беларускі каларыт і мае канцэптואльны характар, бо ў ёй адразу заяўлены ўласцівы ўсім творах Гніламёдава-празаіка прыём цытацыі (Уліс – Адысей, а чацвёртая і пятая частка рамана якраз і расказваюць пра поўнае прыгод сямігадовае падарожжа беларуса Лявона Кужаля, прататыпам якога стаў дзед пісьменніка Лявонцій Міхайлавіч Сцепанюк, у Амерыку). З вобразам галоўнага героя неадрыўна звязаны топас дарогі, спачатку блізкай, апісанай з уласцівай празаіку дакладнасцю дэталю, – у Камянецкае народнае вучылішча, затым далёкай – у Амерыку, якая канчаткова сфарміравала характар, і, з трывогай і няпэўнасцю, – назад у родную вёску Пруску. У другім рамане, “Расія”, канцэпт дарогі набывае больш трагічны і змрочны сэнс (ён нечым нагадвае шлях купалаўскіх “Паязджан”) – гэта горкі шлях бежанцаў-беларусаў у далёкую Самарскую губернію, жахлівыя і бессэнсоўныя дарогі салдата Першай сусветнай вайны і, нарэшце, зноў пакутлівае вяртанне да парога бацькоўскай хаты. Яно і дало назву трэцяму раману “Вяртанне”, але ў ім, як і ў чацвёртым рамане “Валашкі на мяжы”, немалады ўжо Лявон менш знаходзіцца ў дарозе рэальнай, затое больш шукае духоўна, вызначаецца не толькі ў сямейным і побытавым жыцці, але і ў грамадска-палітычным.

Для твораў У. Гніламёдава ўласцівы погляд на гісторыю з пункту гледжання беларуса-сяляніна, асэнсаванне зямлі і працы на ёй як асновы чалавечага жыцця. І ў гэтым сэнсе вобраз Лявона Кужаля, як адзначаюць многія даследчыкі (М. Мішчанчук, В. Локун, Я. Гарадніцкі), безумоўна, нацыянальны архетып, які стаіць упоравень з героямі беларускай класічнай літаратуры – Міхалам з паэмы Я. Коласа “Новая зямля” і Васілём Дзятлам з “Палескай хронікі” І. Мележа.

Нацыянальны каларыт ствараецца ў творах У. Гніламёдава з дапамогай мастацкага даследавання народнай побытавай і духоўнай культуры. Каляда і Ражство, Вербніца і Вялікдзень, Зелянец, Купалле, Троіца – старонкі, прысвечаныя гэтым святам, захапляюць не толькі значным пазнавальным зместам, але і ўмелай эстэтызацыяй, нават рамантызацыяй этнаграфічнага матэрыялу. Тое ж можна сказаць і пра апісанне вясковага побыту (хаты, клуні, звычайных страў, адзення), і пра насычаны багачцем канкрэтных дэталю, даставерныя малюнкі сялянскай працы (сяўба, касьба, жніво, малацьба, будоўля) і адпачынку (“попрадкі”, гасцяванне, баўленне часу ў Мордкавай карчме). Народныя песні, танцы, прыпеўкі, дасціпныя, часам грубаватыя жарты і – на іншым эмацыянальным полюсе – галашэнні – усё гэта, разам з вышэйназваным, стварае беларускую этнакультурную аснову твора, якая дапаўняецца дэталю побыту мясцовых яўрэяў і цыган, пашырацца амерыканскім, украінскім, польскім матэрыялам, супастаўляцца і параўноўвацца з ім.

Раманам У. Гніламёдава ўласціва надзвычайнае багацце факталагічнага матэрыялу, што надае мастацкаму дыскурсу пераканальнасць і даставернасць. Гістарычныя падзеі падаюцца праз хранікальна-дакладнае аўтарскае апісанне палітычнага становішча, уключэнне рэальных дакументаў часу, якія У. Гніламёдаў вывучаў у самарскіх архівах, і іншых пазасюжэтных элементаў. У дачыненні да той часткі рамана “Расія”, якая расказвае пра падзеі рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, як і ў дачыненні рамана “Вяртанне”, робіцца асабліва відавочным вывад В. Локун пра падзел раманага поля на дзве стылёва адрозныя апавядальныя лініі, якія ствараюць вобраз гістарычнага часу і псіхалагічна дакладныя малюнкі жыцця народа, “вобразна-псіхалагічную і хранікальна-падзейную” [1, 169] плыні.

Арыентуючыся на класічную эпічную традыцыю, пісьменік узбагачае яе навацыямі сучаснай апавядальнай паэтыкі. Так, будуючы сюжэт, аўтар выкарыстоўвае, побач з традыцыйным лінейным апавяданнем, прыёмы вяртання, забягання наперад, “шахматнага” размяшчэння фабульнага часу, загадкі, вядзе нарацыю ад імя розных асоб (у тым ліку і праз дзённікі, ліставанні). Гэта, безумоўна, ажыўляе чытацкую ўвагу. Увядзенне аўтарскіх разваг, цытаванне гістарычных дакументаў, апісанне побыту ўдала спалучаецца з дынамічнымі, лёгкімі, неабцяжаранымі аўтарскай мовай дыялогамі. Асаблівым майстэрствам вызначаюцца разнастайныя, адпаведныя аўтарскай ідэйнай устаноўцы, паэтычныя пейзажы, насычаныя вобразна-выяўленчымі сродкамі і мясцовай канкрэтыкай. Сапраўднай удачай аўтара стала сістэма выдатных вобразаў-персанажаў, прычым і героі, і другародныя, і дапаможныя, і нават выпадковыя персанажы падаюцца праз разнастайныя спосабы экспазіцыі і характарыстыкі (у прыватнасці, праз яркія дэталі партрэта, моўную індывідуалізацыю, унутраныя маналогі). Як адзначалі крытыкі, адзін з самых яркіх вобразаў – вясковы дзівак-вандроўнік Кузёмка.

Моўнае майстэрства У. Гніламёдава заключаецца ў зайздросным лексічным багацці, ва ўмелым стварэнні мясцовага каларыту, мэтазгодным увядзенні іншамоўнай лексікі (рускай, англійскай, польскай, яўрэйскай, украінскай).

Аналіз прозы У. Гніламёдава прыводзіць да вываду аб тым, што, нягледзячы на аўтарскія вызначэнні ўласнай творчасці, яго нельга назваць постмадэрністам. Цытацыя, відавочная ў творах У. Гніламёдава, не мае дачынення да постмадэрнізму, тыпалагічнай прыкметай якога з’яўляецца іронія, сцвярджэнне анамальнага становішча традыцыйных форм у сённяшняй літаратуры. Для постмадэрнізму ўласціва эклектыка любых форм традыцыі, У. Гніламёдаў цытуе пераважна класіку рэалістычнай літаратуры. Выкарыстанне гатовых форм, сітуацыя мастацкага запазычання выкарыстоўваецца постмадэрністамі пераважна з мэтай кампенсаваць недахоп уласнага зместу, што У. Гніламёдаву не пагражае. Думаецца, што пра постмадэрнізм у яго творчасці можна гаварыць хіба ў сэнсе рэабілітацыі мастацкай традыцыі. На наш погляд, мастацкі метада У. Гніламёдава можна вызначыць як новы рэалізм, што на сучасным эстэтычным узроўні выкарыстоўвае дасягненні беларускага і сусветнага класічнага рэалізму.

ЛІТАРАТУРА

1. Локун, В. Проза Уладзіміра Гніламёдава / В. Локун // Польшча. – 2009. – № 2. – С. 165 – 173.

ТВОРЧЫ ПАРТРЭТ СЯРГЕЯ ПАНІЗНІКА

І.В. Саматой

Віцебск, ВДУ

Пісьменнік Сяргей Панізнiк – асоба шматгранная, адзiн з носьбiтаў духоўнага багацця беларускага краю. Ён нястомны прапагандыст культурнай i гiстарычнай спадчыны нашага народа, мастацтва слова Беларусi i iншых краiн. Ён вядомы не толькi як паэт, але i як празаiк, перакладчык, укладальнiк разнастайных зборнiкаў, аўтар лiтаратурных артыкулаў i рэцэнзiй.

Нарадзiўся Сяргей Сцяпанавiч Панiзнiк 10 мая 1942 г. ў вёсцы Бабышкi Мiёрскага раёна Віцебскай вобласцi. Суровая ваенная пара на ўсё жыццё пакiнула свой след ў яго душы. Бацькi С.Панiзнiка, Сцяпан Дзмiтрыевiч i Алена Рыгораўна,